

Bevezetés a „Bevezetés...”-hez

*„A világ egy könyv, és aki nem utazik, az csak egyetlen lapját olvassa el.”
(Szent Ágoston)*

Ismerik a kultúrshock szót? Ez a jelenség, hangulat, lelkiállapot többnyire akkor lép fel, amikor idegen környezetbe kerülünk, leginkább természetesen külföldön. Szinte az első pillanatokban tapasztaljuk, hogy valami nagyon más (vagy ha nem nagyon, de kissé biztosan), mint amit idehaza megszoktunk. Mások a szagok, a hangok, más nyelvet beszélnek, más pénzzel fizetnek, más a klíma, az étel, az emberek temperamentuma, öltözködése, az idegenhez való viszonya, eltérések a lakókörülményeik, az épületeik, az életvitelük, a mindennapi szokásaik és még sorolhatnám. Vegyünk néhány példát! Egy magyar számára nem jelent különösebb megrázkódtatást, ha átmegy, mondjuk, Szlovákiába, és ma már az sem, ha átrándul Ausztriába. Óriási különbségeket akkor sem fedezünk fel, ha például ellátogatunk Bajorországba, Lengyelországba. Valamivel nagyobbak az eltérések, mondjuk, Spanyolországban vagy Norvégiában, de még ez sem vág földhöz bennünket. De ha felkeresünk egy arab országot, teszem azt, a nem is túl távoli Egyiptomot vagy Tunéziát, már sok minden nagyon más az itthoni élethez képest. És akkor mit mondjunk például Kínáról, Indiáról, Kenyáról, vagy akár az aránylag sok magyar által is látogatott Thaiföldről?

Képzeljék magukat a helyembe. Befutnak hajóval Hongkongból reggel hétkor a kínai Kantonba. Egy szót sem tudnak kínaiul; nemhogy beszélni, de még a feliratokat elolvasni sem képesek, a helybeliek nem értenek angolul, és az a városrész, ahová érkeztek, nincs rajta a térképükön, viszont el szeretnének jutni egy bizonyos helyre. Hiába próbálnak kérdezősködni, a rossz kijelölésüket nem érti senki, de még a gesztusok is mások. Mihez kezdenének? Ez már sokkal a javából. Én speciel, találmra, elindultam egyik irányba, aztán elértem egy hídhöz, amit már be tudtam azonosítani a térképen. Ezt követően is irtózatosan sokat kínlódtam Kínában, de ahogy múltak a napok, úgy vettem egyre könnyebben az akadályokat.

A hirtelen környezetváltozás érintheti az embert pozitívan is. Ez az újdonság varázsa, amit a szaknyelvben „mézeshetek fázisnak” neveznek, bár nem tart hetekig. Élvezetes a kellemes klíma (már ha kellemes), az érdekes ízű ételek, a helybeliek számunkra furcsa szokásai, érdeklődése stb. Aztán ahogy telik az idő, elmúlik a varázs, és egyre sűrűbben, erősebben jönnek elő az új környezet negatívumai. Mindezek fokozódó ellenérzéseket váltanak ki belőlünk; nem ízlik az étel, a barátságos érdeklődést zaklatásként éljük meg, az eleinte élvezetes, nyüzsgő környezet visszataszítóvá válik, hiányozni kezdenek a hazai ízek, sőt eseteként odáig is eljutunk, hogy egyre gyakrabban mondjuk: „ezek” tiszta örültek! Pedig „ezek” nem örültek. Csak mások. Ha erre idejében rájövünk, elkezdünk szépen alkalmazkodni, és élvezni fogjuk az új környezetnek még a kihívásait is. Van azután a kultúrsokknak egy harmadik fázisa, ám ezt az utazók többsége nem éli meg, csak az, aki hosszabb időre, hónapokra, évekre rendezkedik be idegenben: az a megszokás/beletörődés szakasza. Beilleszkedünk az ottani környezetbe, átvesszük a helybeliek életritmusát, szokásait, miközben persze igyekszünk megtartani saját kis privát szféránkat, átmenteni egy darabka otthont az idegen világokba is. Nem véletlen, hogy ahol több, ugyanabból az országból vagy kultúrkörből érkezett külföldi él, összejárnak, tartják a kapcsolatot egymással, sőt, ahol sokan vannak, megteremtik a maguk kis világát is. Így születtek meg kínai, indiai, olasz stb. negyedek sok nagyvárosban, szerte a világon, de tapasztalataim szerint a külföldön élő magyarok is több-kevesebb rendszerességgel találkoznak, összejárnak, magyar klubot szerveznek stb. Én ezt a fázist egyetlen egyszer éltem át, egyetemistaként, 1976–77-ben, négy hónapon át, a megboldogult Szovjetunióban, Leningrádban. Meg lehet szokni, a magunk életét könnyítjük meg, ha alkalmazkodunk.

Azt szoktam mondani, régen rossz, ha egy nép megváltoztatja a szokásait csak azért, hogy nekünk, idegeneknek jó legyen. Az, persze, más és jólesik, ha a kedvünkre tesznek, barátságosak hozzánk, de azt például kifejezetten nem szeretem, ha egy nagyon egzotikus ország külföldiek által sűrűn látogatott vidékét teletömik nyugati éttermekkel és csupa olyan szórakozási lehetőségekkel, amikhez a külföldi a saját hazájában hozzászokott. Láttam néhány ilyen helyet, mit mondjak, meglehetősen visszataszító, de szerencsére nem általánosan jellemző. Még visszataszítóbb, ha az idegen ezt el is várja. Alkalmazkodni nekünk kell, és ha jól akarjuk érezni magunkat idegenben, próbáljuk elfogadni a dolgokat olyannak, amilyenek. Két hetet (de többet is) ki lehet bírni az itthonitól eltérő környezetben, és ha folyton azért dohogunk, mert valami eltér a megszokottól, csak a magunk utazását keserítjük meg vele. Nem kell feltétlenül szeretni mindent úgy, ahogy van, de érdemes befogadni; nyitott szemmel, szívvel, szellemmel. Higgyék el, gazdagodunk általa.

Bevezetés a „Bevezetés...”-hez

Ez a könyv, amellett, hogy nagy vonalakban bemutat a mienktől eltérő (vagy éppen meglepő módon hasonló) kultúrákat, szokásokat, furcsaságokat, alapvetően a tolerancia jegyében született, bár nekem is eltartott egy ideig, amíg idáig eljutottam. Be kell vallanom, én is sokszor voltam (időnkén még néha manapság is) türelmetlen, goromba, elutasító, undok stb., de nagyon igyekszem nem az lenni, és ez az utóbbi években egyre többször sikerül is. Sosem felejték el egy, a Fülöp-szigeteken történt esetet. Távolsági busszal utaztam, és ott az a szokás, hogy amikor a busz megáll valahol, a helybeli árusok azon nyomban letámadnak, feltülednek és megpróbálnak eladni ezt-azt, még arra sem hagyva időt, hogy a megérkező utas le tudjon szállni. Épp erre készültem, és immár sokadszor kellett elszenvednem ezt az idegesítő procedúrát. Hátamon a jó nehéz hátzissákkal már az ajtóban álltam, amikor felnyomakodott egy asszony, ha jól rémlik, valami zöldségfélével megpakolt kosárral. Elég durván félrelöktem, az áruja kipotyogott a földre. Ez a 90-es évek végén történt, de azóta se tudtam elfelejteni; már percekkel később is nagyon szégyelltem magam.

Tudom, hogy amikor leírok egy környezetet, esetet, nagyon vékony jégen járok, mert az olvasó esetleg azt érezheti, hogy általánosítok. Épp ezért, ha véletlenül olyasmit említek, hogy mondjuk az amerikaiak, az arabok, a németek ilyenek vagy olyanok, természetesen nem egy népet, népcsoportot akarok minősíteni. Nincs „átlagamerikai”, „átlagmagyar”, „átlagarab” stb., ám vannak bizonyos vonások, melyek egy-egy ország népére talán a megszokottnál is jellemzőbbek, bár az is lehet, hogy csak mi látjuk túlzottan is jellemzőnek. Amikor például azt tapasztaljuk, hogy az oroszoknál sokan szeretik a vodkát és sokat is isznak belőle, hajlamosak vagyunk azt mondani, hogy milyen iszákosok ezek az oroszok. Pedig ott sem mindenki vedeli a szeszt. A latin népeket temperamentumosnak tartják, a skandinávokat hűvösnek, az amerikaiakat korlátoltnak és beképzeltnek, a németeket pedánsnak, az arabokat olyannak, akik állandóan csak becsapnak bennünket stb., ám ezekre tucatnyi ellenpéldát hozhatnánk, és fogok is.

Egy dolgot jól véssünk az eszünkbe. Ha külföldre megyünk, Magyarország „mi” vagyunk. Sokan személyünkben találkoznak először eleven magyarral, és előfordulhat, hogy rólunk, a mi viselkedésünkből vonnak le általános következtetéseket egész népünkről. Ez pedig nem mindig jó. Sokszor szégyenkeztem már magyar utastársaim miatt, és ez az egyik oka annak is, hogy ha mód van rá, kerülöm az olyan csoportos utakat, ahol honfitársaim társaságát kell elviselnem. Ez sem általános, kiváló társakkal is utaztam, de sajnos vannak rossz tapasztalataim. A másíkok, hogy legalább arra a pár hétre kizökkenjek, vagy hogy más országbeliekkel együtt, az ő látásmódjukat is megismerve kóstoljak bele egy-egy idegen világba.

Legyünk patrióták, büszkék arra, amiket hazánk kiemelkedő személyiségei a múltban vagy a jelenben az élet bármilyen területén elértek, de ne helyezzük magunkat mások fölébe, se mások alá. Ne vessünk meg egyetlen népet, nemzetet, országot múltbeli vagy jelenlegi politikusaik szörnyűséges tetteiért, mert ha így tennénk, mi is alaposan rászorgálnánk mások megvetésére, lenézésére, ami, ugye, nem esne jól. Nincs másoknál alábbvaló ország, nép, legföljebb az egyik ebben sikeres, a másik amabban. Nincs „kiválasztott” nép; az ostoba, szűk látókörű nacionalizmusnál aligha okozott más nagyobb kárt a történelemben.

Amiket a következőkben leírok, nagyrészt saját élményekből, tapasztalatokból merítettem. Ám mivel én sem tudhatok mindent, e tapasztalatok nyomán sok mindennek utánanéztem, olvastam, böngésztem az interneten is. Ezek révén magam is sokat tanultam, és így talán némi ismeretterjesztéssel is megpróbálkozom. Meglehet, néha tévedek, az is előfordulhat, hogy némely olvasóm hasonló helyzetekben, vagy az említésre kerülő országokban az enyémtől gyökeresen eltérő kalandokat élt át, más tapasztalatokat szerzett. Ez is szép az utazásban; hogy mindannyian másként éljük meg az élményeinket, más tetszik, vagy éppen nem tetszik.

Csóka András (a barátainak Csocsó) neve összeforrt a Flaccus Kiadónál megjelent útikönyveimmel. Az *Utazás és Világ* és *A cél az út maga* című könyveket ő tervezte, s 10 éve a *Túl nagy a világ*, valamint most a *Sör jégkockával* című kötetek megjelenésében is jelentős szerepet vállalt.

Mint eddig minden könyvemben, most is megtalálhatják az e-mail címemet; kritizáljanak, javítsanak (vagy dicsérjenek) bátran, esetleg osszák meg velem saját tapasztalataikat.

A szerző

nemeth1geza@t-online.hu

Belépődíj

AVAGY MIKOR NYIT A HATÁR

*„Szeretnék fellógatni a házamban egy világtérképet,
és mindenhova rajzszöveget tenni, ahova elutaztam.
De először el kell utaznom a térkép két felső sarkába, hogy le ne essen.”
(Mitchell Lee Hedberg)*

Ahhoz, hogy utazóként eljussunk külföldre, először is kell döntenünk, hová kívánunk menni. Ez így elsőre elég idétlenül hangzik, de tüstént bebizonyítom, nem az. Tegyük föl, egy reggel arra a gyötrő felismerésre ébredünk, hogy még sosem jártunk Izlandon, és ellenállhatatlan késztetést érzünk, hogy vágyunkat legott valóra váltsuk. Tegyük föl továbbá, hogy megvan rá az anyagi fedezetünk. Nos, akkor elballagunk egy utazási irodába, fizetünk, aztán repülünk. Így megy ez manapság.

Íme, a térkép

Mivel gyarló képzelgéseim szerint írásomat ifjabb nemzedékek is olvassák, tartozom nekik egy mellbevágó közléssel: ez nem mindig volt így! Amikor jómagam a pályakezdő utazók rögzős ösvényére léptem, magyar állampolgár eleve föl sem ébredhetett az említett felismerésre. Ilyesmi a múlt század hetvenes éveinek közepén legföljebb nagyon lassan érlelődhetett meg a magunkfajtában. Izlandra például akkortájt legföljebb sportolók juthattak el; mondjuk, a Fradit valamelyik kupában összesorsolták a Keflavikkal, melyet persze akkor még illet minimum nyolc-tíz góllal kitömní. A kezdő utazónak ráadásul – természetesen – pénze sem volt elég (a szponzor szót nem is ismertük), de ha volt is, a valuta-

Ilyen volt a hajdani, rossz emlékű valutalap

takérolapon szerepelt egy kitétel, miszerint nem igényelhető turistaellátmány Izlandra. Hogy miért, sose tudtam meg. Jó, akkor kérem Norvégiába. Persze, ma már azt se tudják, milyen volt az a *valutaigénylő lap*. Elmondom. Rózsaszínűben játszó címeres okmány, melybe valutavásárláskor felírták a dátumot, az összeget. Az ősidőkben háromévente ötven dollárért esedezhetett az utazó, abból kellett (lehetett) volna 30 – de eggyel sem több – napon át Nyugaton megélni. Később az összeg felszökött hetven dollárra, sőt idővel már a kétszázat verdeste. Meghívóleveles utazáshoz viszont csak öt dollárt lehetett kiváltani (tartson el a rokon), így hát ennyivel indultam volna útnak Amerikába még 1970-ben, ha nagybátyám még át nem utal tizenötöt.

Kétórás sorban állás a Tanács (ma Károly) körüti, rendkívül rossz emlékű IBUSZ-irodában (ott azóta meg is szűnt, pedig mutogatni kéne), aztán ha több hét után megjött az engedély, lehetett *ablakért* folyamodni. Az ablaknak hajdan a nyílászáró eszközön kívül volt más jelentése is: kilépésre jogosító pecsét az útlevélben. Ehhez még a következőket kellett beszerezni: munkahelyi ajánlás, javaslat – esetemben – az egyetemi KISZ-bizottságtól (hogy KISZ-tag volt-e valaki avagy sem, nem számított), továbbá engedély az illetékes katonai kiegészítő parancsnokságtól, mert ha, teszem azt, a szocializmus védelme a határon acsargó osztrák hegyivadászoktól jelenléteemet nem nélkülözhetette, akkor persze coki. (Bizisten mondom, katonakoromban, 1972–73-ban csakugyan osztrák hegyivadászok és nyugatnémet páncélosok ellen „harcoltunk”). Jó esetben tehát

megvolt az ablak, s már csak vízumot kellett szerezni. A legközelebbi izlandi követség Moszkvában, illetve Bécsben székelt. Ha Bécset választom, elpazarolom az ablakot, ergo nem mehetek Izlandra, Moszkvába egyéni utasként eljutni pedig legalább olyan könnyű volt, mint az Antarktiszra. Ilyenkor jól jött egy norvég ismerős, aki bement az oslói izlandi követségre, az ott kapott vízumkérő lapot elküldte levélben, én kitöltve vissza, aztán útközben beugrottam az oslói követségre, ahol be is ütötték a pecsétet. Hogy aztán durván kétszáz dollárból miként voltam képes abszolválni a közel egyhónapos utat, már elképzelni sem tudom. Arra viszont kristálytisztán emlékszem, hogy ha valaki öt kilónál több élelmiszert akart kivinni, ahhoz szintén engedély kellett. Nekikészültem vagy hét kiló konzervvel, törvénytisztelő állampolgárként az illetékes hivatalhoz folyamodtam. Mit szándékozik tenni a kivitt élelemmel? – szólt a meghökkentő kérdés. Mi egyebet írhattam volna: *meg akarom enni*. Elfogadták.

Akkoriban – ez is mesének tűnhet ma már – valamennyi skandináv országba vízum kellett a magyarnak. Elzarándokoltam sorban a svéd, dán, norvég külképviseletre, kitöltöttem négyoldalas vízumkérő lapokat, majd megérkezvén az első dán kikötőbe legott pecsételtek, aztán..., aztán a többi országban soha többé senki meg nem nézte az útleveletemet. Úgy keltem át – autóstoppal – a svéd-norvég határon, hogy azt se tudtam, hol van. Illetve tudtam; egy csodálatosan szép, fjordszerű öblön átívelő híd valamelyik oldalán, de őrbódét vagy hasonlót nem láttam. Így zajlott ez arrafelé, már 1976-ban is.

Itt, a híd közepén van a láthatatlan svéd-norvég határ

Meghívólevél már akkor is kellett némely országba. Barátommal 1978-ban Mongóliába készültünk, s ilyenkor kapóra jött egy mongol kollégiumi szobatárs. (Más kérdés, hogy nélküle efféle kaland eszünkbe se juthatott volna, hiszen ő hívott meg bennünket.) Ő viszont, nem lévén önálló keresete, elvileg nem írhatta meg, de persze mégis megírta, apja nevében. Ezután már csak megfelelő, Mongóliából érkezett borítékot kellett preparálnunk saját nevünkre, címünkre és beadni a követségre. Elfogadták.

De ha már meghívólevél! Jugoszláviába az átkosban meghívásra, rokonlátogatásra évente is lehetett utazni. Akkor az afféle Nyugatnak számított, és ami egyáltalán nem mellékes, meglehetősen bőséggel lehetett nyugati hanglemezeket kapni. A rockrajongó pedig mit meg nem tesz szenvedélyéért. Elmegy Újvidékre, Szabadkára vagy Zágrábba. Meghívólevél voltaképp nem is kellett, az engedélykérő lapra elég volt ráírni egy ottani személy nevét és lakcímét, valamint a rokonság fokát. 1980-ban épp Bulgáriából utaztam hazafelé, amikor a vonaton összehaverkodtam egy vajdasági magyar fiúval. Mondta, írjam föl a címét, aztán ha arra járok, látogassam meg. Ő lett tehát az „unokatestvérem”, sőt nemcsak az enyém, hanem a két alkalommal is velem utazó két barátomé is. A kutya nem kért tőlünk igazolást a rokonságra.

A fiatal korosztály már nem tudhatja, de a 80-as évek vége felé vízum nélkül átmehettünk Nyugat-Berlinbe (Nyugat-Németországba akkor még nem). Meg kéne nézni a Falat a másik oldalról is, gondoltuk kollégámmal, hát kivonatoztunk Kelet-Berlinbe, vagyis az NDK fővárosába, hosszú hétvégére. Ott gyakorlatilag ingyen aludtunk, fillérekért kosztoltunk, aztán napközben „átjártunk” a nyugati oldalra földalattival, amire ráadásul még a keleti oldalon megvehettük a retúrjegyet. Egyik reggel összefutottunk egy magyar fiatalemberrel meg a kislíával, ők is odaátra tartottak, futó látogatásra. Kiderült, az illető az NDK-ba nősült, de magyar állampolgár volt, így magyar útlevéllel gond nélkül átmehetett a kapitalista Berlinbe. Felesége, az NDK-állampolgár viszont nem. Akkor még nem sejtették, hogy alig másfél év múltán ledől a Fal, az asszonyka gyakorlatilag egy perc alatt ösztöneit állampolgár lesz, magyar férjének viszont nyilván folyamodnia kellett e státuszért, isten tudja, meddig.

Az Egyesült Államokba 1985-ben, amikor még „kommunisták” voltunk (hihetetlen!), lényegesen könnyebb volt vízumot szerezni, mint a 2000-es évek elején. Kapott az ember egy meghívólevelet a nagybátyjától, unokatestvérétől, másnap már mehetett a kész vízumért, sőt ha vidéki volt, még aznap délután. Föltéve, hogy nem újságíró az illető, mert az nyilván a kommunizmus szekértolója, potenciális kém, tehát vízumomat egyenesen Washingtonból kellett megkérni, az pedig négy

hét. És ha nekem korábbra van repülőjegyem? Akkor is. Ha merő véletlenből nem dolgozik egy ismerős ismerősének a fia a követségen, nem lett volna időben vízumom. De dolgozott. Azóta foglalkozásomat mindenféle kérőlapon – még manapság is! – gondosan letagadom, s általában geográfusként, tanárként, vagy a tisztviselők számára tökéletesen értelmezhetetlen, ám jól csengő *science writer*ként (kb. tudományos szakíró) lépek fel. Egyébként hazafelé is ráfáztam. Lufthansa-géppel jöttem New Yorkból, Münchenen át. Csakhogy a gép leszállt Düsseldorfban, az utasokat pedig bekényszerítették egy meglehetősen kicsi tranzithelyiségbe, ahol mindenkinek ellenőrizték az útlevelét. Akkor derült ki, hogy nincs nyugatnémet vízumom. Az pedig baj, mondta a tisztviselő, merthogy kell lennie. Arra az egy órára is. Jó, akkor visszaszállok a gépbe. Azt nem lehet. Hát akkor? Tessék tranzitvzumot váltani. Tíz dollárumba került, és mire befejeztük, már szálltunk is vissza a gépbe.

Arról a gyalázatos procedúráról, ami a harmadik évezred elején folyt a budapesti amerikai nagykövetségen, jobb nem is beszélni. Tudják, milyen volt a szovjet kezeslábas? Két kezes kellett, hogy vehess egy lábast. Egészen 2008 végéig nagyjából ez zajlott fő szövetségesünk külképviseletén. Én azt a borzalmat, amit 2001. szeptember 11-e után valamennyi kiutazónak végig kellett csinálnia, megúsztam, mert még 1997-ben simán beszereztem egy tízéves vízumot. Könnyen felejtők kedvéért írom: a vízummentességet az az ország kaphatta meg, melynek állampolgárai esetében a visszautasított vízumkérelmek aránya nem haladta meg a már nem emlékszem, hány százalékot évente. Arról pedig, hogy szükség esetén mégis meghaladja, magának az amerikai képviseletnek a személyzete gondoskodott. Bizonyítani ugyan nem tudom, de meggyőződésem, hogy ezekkel a százalékokkal úgy manipuláltak, ahogy nekik tetszett, illetve Washingtonból elvárták tőlük. Egy példa. Egyik barátom profi idegenvezető, jó párszor járt már Amerikában is. Amikor aztán néhány éve együtt akartunk Hawaiiira utazni és már nem volt érvényes a vízuma, újat kért. Röptében visszautasították. Indok nélkül. A befizetett 100 dolláros vízumdíjat meg betették Samu bácsi zsebébe. Ez év vége felé történt, nyilván teljesíteniük kellett a (már nem tudom, hány százalékos) visszautasítási kvótát. Megjegyzem, ha minden okmányunk rendben van, az amerikai határőrizeti szervek, ha úgy látják jónak, repülőgépünk megérkezésekor is simán visszavarhatnak bennünket oda, ahonnan jöttünk. Hogy miért? Csak.

Hát még a belépés! Az állami díszkíséréssel ellátott elmebaj sajátos tünetei érhetők tetten ama ténykedésen, amit az Egyesült Államok határszervei időnként kifejtenek. Tudták-e, hogy olyan utasokat is erőnek erejével beléptetnek az Egyesült Államokba, akiknek amúgy eszük ágában sem volna? Többször előfordult,

hogyan Latin-Amerikába a miami, vagy épp a newarki repülőtéren történő átszállással utaztam. Normális helyeken az utast ilyenkor betereleik a tranzitvárónak nevezett helyiségbe, aztán ha indul a csatlakozása, beszáll egy másik gépbe úgy, hogy közben nem is látja a tranzitország szerveit. Nos, ez Amerikában nem működik. Ha egy órád, mi több, tíz perced marad átszállásra, akkor is be kell lépned – papíron –, hogy aztán ugyanazon lendülettel már lépj is ki belőle. S történik mindez egy olyan országban, ahová éjszakánként tízezerrel szökődösnek át mexikóiak a határon, hogy ideát éhbérért dolgozhatnak. Nemde az volna a normális, hogy ha már ennyire ódzkodnak a külfölditől, igyekeznének mielőbb megszabadulni tőle? Az volna, de nem ott. Fel kell venni a csomagot, átmenni a vámon is, aztán újból feladni, ám ehhez sorban kell állni egy hatalmas gépnél, ahol a tulajdonos jelenlétében megröntgenezik a feladandó poggyászt is, amit amúgy már a futószalagon kutyákkal szaglászhatnak. Az már csak természetes, hogy cipőt, derékszíjat a biztonsági ellenőrzéskor le kell venni, kézitáskát szintúgy megröntgeneztetni, majd még ki is nyitni, benne turkálni hagyni, újabban meg már a teströntgen is általános. Jó, értem én, terrorveszély, miegyéb... Egyszer naivan beszóltam egyik útlevéllenőrző pasasnak, hogy én, most az egyszer, kifejezetten nem szeretnék belépni Amerikába. Uram, felelte, abban a pillanatban, amint a gépe földet ér bármelyik amerikai reptéren, ön már az Egyesült Államok területén van, sőt, már a légtérben is, üljön bármely ország gépének a fedélzetén. Ez nyilvánvaló, de úgy látszik, papíron is dokumentálni kell, no és persze ujjlenyomatunkkal és digitális fotónkkal áldozni Amerikának a terrorizmus ellen vívott harcának oltárán. Megjegyzem, ez több országnak is megtetszhetett, mert pl. kilépve a Dél-afrikai Köztársaságból, a mozambiki határőrök is fotóztak – mi több, a rögtönzött kép a helyben kiállított és útlevelembe ragasztott vízumlapra is rákerült – és digitális ujjlenyomatot vettek. Ismétlem, Mozambikban, mely nem kimondottan a bevándorlók kedvelt célországa. Mindemellett évekkorábban szemtanúja voltam, amint Kanada és Alaszka határán az amerikai határőr szinte rimánkodott két tizenéves amerikai srácnak, hogy mutassanak bármilyen, a személyazonosságukat igazoló okmányt. Végül beérte születési anyakönyvi kivonatuk fénymásolt változatával.

Azért itt valamit közbevetnék. Megszületett, ugye, a magyar biometrikus útlevél. Nekem is van immár, láttam néhány honfitársamét is. Legalább egy dolog közös bennük. A fénykép rettenetes minősége. Valamelyik útlevélkezelő külföldön meg is jegyezte, hogy pont olyan, mint egy grafika. És tényleg olyan, más határszervek is némi gyanúval vizsgálják. Ezt az eljárást vajon ki találta ki? Más országbeliek útlevelében még csak hasonlót sem láttam, kizárólag normális, emberi arcra hasonlító fényképeket. Aztán a másik: miért nem lehet a magyar útlevél címlapjára

legalább egy világnyelven (mondjuk, angolul) odanyomtatni, hogy Magyarország, vagyis Hungary? Szerencsétlen hivatalnok, akárhol a világban, hosszasan forgatja, mire kideríti, mi a bánat is lehet az útlevél tulajdonosának nacionáléja. Belül már ott van, a második lapon, igen apró betűkkel, de elsöre sosem azt nézik, hanem az útlevél végét, ahol a szörnyűséges fényképünk van. Szoktam nekik segíteni. Egyik amerikai motelben a recepciós hosszasan tanulmányozta útitársam útlevelét, majd kijelentette, ilyenről, hogy Magyarország, ő még sosem hallott, vagyis nagyon valószínű, hogy ilyen ország nincs is. Esküszöm, így történt. Végül, már nem is emlékszem, hogyan, sikerült meggyőzni, hogy mégis van.

A kínaiaknak viszont kis híján sikerült csőbe húzniuk, 1994-ben. Fényképezni akar-e? – kérdezte a magyarul jól beszélő kérelmelvevő ember a követségen. Ó, hogyne, Kína szép ország, ott van ugye a nagy fal, a Tiltott város, miegymás. Hát akkor önnek mint fotósnak egyéni turistavízumot nem adhatunk, tessék utazási irodával menni. Ember, de hát én... Aztán, nem is tudom, mitől szállt meg az ihlet, de ott nyilvánosan meggyanúsítottam az illetőt, hogy az említett utazási iroda lefizette, és különben is, hogy képzelem, pont most, egy héttel köztársasági elnökünk kínai látogatása előtt... Tüstént beszélni akarok a konzul úrral. Ha mindezt kissé emelt hangon, hogy azt ne mondjam, üvöltve adjuk elő – a Szovjetunióban szerzett tapasztalataim szerint –, általában bejön. Vagy nem. De két nap múlva volt kínai vízumom, a konzult sosem láttam.

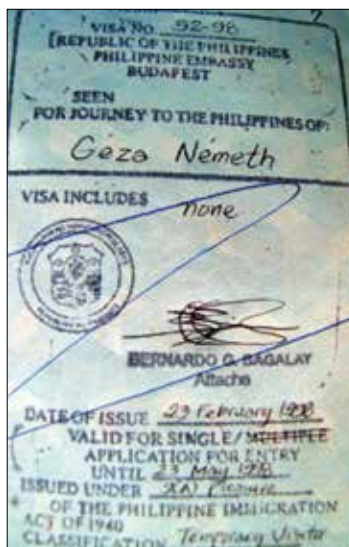
Törökországba annak idején, 1988-ban csak két hétre adtak egyéni turistavízumot. Viszont lehetett alkudni. Miért pont ott ne lehetett volna. Uram, mondom, nekem két hét igen kevés lenne az önök gyönyörű országának tüzetesebb megismeréséhez. Adják háromra. Adták.

Némelyik ország a vízumkiadáshoz a kinn tartózkodás anyagi feltételeit igazoló valutaszámla bemutatását is elvárja – vagy elvárta. Talán az életben nem jutok el Ausztráliába, ha akkor, 1992-ben nem szegődik cinkosomul egy megértő banktisztviselő hölgy, és az egy napra kölcsönkapott pénzt (száz ausztrál dollár szorozva harminccal) rá nem könyveli számlámra és nem ad igazolást, ráadásul két példányban, hogy az új-zélandiak hasonló kívánalmait is kielégíthessem.

Megszereztem a kínai vízumért

Különös vízumügyeim a demokratikus, azaz immár Nyugaton is szalonképes Magyarország polgáraként is akadtak. Ha a delikvens Hongkongba vagy Új-Zélandra akart utazni, a pesti brit konzulátuson kellett pecsétért folyamodnia. Kötöltetek az emberrel egy négyoldalas kéréslapot mindenféle baromságokkal, amiket nyilván ők se vettek komolyan, például ilyen-mivel, hol fogok lakni. Néhány hivatalos utat kivéve alig fordult elő velem, hogy ezt előre tudtam volna. Gondoltam, beírom, Holiday Inn Hotel. Minden tisztességes nagyvárosban kell lennie Holiday Inn-nek, melybe lakóként, saját költségen, aligha tenném be a lábam. (Tudják, hol laktam Hongkongban? Pont szemben a Holiday Inn Hotellel, ám nagyon-nagyon távol az ottani színvonaltól!) De elfogadták, s most már, ha ilyet kérnek, ez a rutinmegoldás. A trükk bejött például a Fülöp-szigeteki vízum beszerzésekor is. Megadták, de amikor távoztam, a lelkekre kötöttek, menjek vissza a hotel igazolásával, hogy lekötöttem a szobát. Talán azóta is várnak.

Ezzel léphettem be a Fülöp-szigetekre

S hogy mindezt mennyire nem veszik komolyan, íme, még egy példa. Amikor megérkeztem az Indiai-óceánban fekvő, de amúgy Franciaországhoz tartozó Réunion szigetére, egyik tisztviselő erőnek erejével ki akarta szedni belőlem, hol fogok megszállni, mert azt neki be kell írnia. Hát, ha csak ez kell... Elővettem a számtalan ott heverő prospektus egyikét és bediktáltam egy rajta szereplő szálloda nevét. Az nem jó, mondta, már bezárt. Nézttem egy másikat, abban kiegyeztünk. Még jó, hogy szólt, nem mentem oda hiába.

A viláért sem akarom azt mondani, hogy vízumkérelemhez okvetlenül csalni, hazudni kell, ám az olvasónak, ha az államilag intézményesített idiotizmus hasonló fejleményeivel találkozik, csak egyet tanácsolhatok: szemrebbenés nélkül tegye meg.

Köztudott, hogy nem minden ország tart fenn követséget, konzulátust Budapesten, de az egykori gyarmattartók néha felvállalják immár független gyarmatuk képviselőjét. A franciák például adtak ki vízumot Szenegálba, de Maliba nem. Ilyenkor – így változik a világ – kiugrik az ember Bécsbe, vagy ha ott sincs képviselő, gyorspostával kiküldi az útlevelét valamelyik nyugat-európai fővárosba.

Még EU-csatlakozásunk előtt eljártam a gondolattal, hogy közelebről is meg kellene nézni a Zöld-foki-szigeteket. Logikusnak tűnt, meg az útikönyv is ezt tanácsolta, hogy érdeklődjek a portugál követségen. A tisztviselő szinte felháborodva fogadta kérdésemet, mondván, mi közük van nekik a Zöld-foki-szigetekhez. Ha figyelembe vesszük, hogy 1456-tól 1975-ig portugál gyarmat volt, a hivatalos nyelv ma is a portugál, nem beszélve arról, hogy ahová a portugálok betették a lábukat, a legsötétebb kolonialista századokat szenvedték el az őslakók, azt is mondhatnám, talán szégyellik. Egyébként most már érkezéskor megadják, de a kis szigetország nekem azóta is kimaradt. Amúgy a franciákkal azért egyszer jól jártam. 2009 őszén három nyugat-afrikai országba készültem, nevezetesen Togóba, Beninbe és Burkina Faso-ba, mindhárom hajdani francia gyarmat. Gondoltam, megpróbálom. Togo és Burkina ment simán, Beninbe azonban nem adtak. Honnan szerezzek benini vízumot? Elkezdtem keresgélni az interneten és mit találtam: Beninnek van tiszteletbeli konzulja Budapesten! Telefonon megkérdeztem, mit kell beadni. Nem fogják elhinni: többek között erkölcsi bizonyítványt is. Megéltem több mint öt évtizedet, de erkölcsi bizonyítványt még soha a bűdös életben tőlem senki nem kért. Ám pont egy kis nyamvadt afrikai országnak az én erkölceim tisztaságának papíron való bizonyossága kellett. (Már bocsánat, a jelzöt nem szó szerint értem. Vegyük úgy, hogy kicsi, jelentéktelen, mint amilyenek mi is vagyunk a nagy országok szemszögéből.) Amúgy mindhárom említett ország a határon, belépéskor is kiadja a vízumot, úgyhogy, ha valaki oda készül, ne rohangáljon utána, a budapesti francia konzulátus meg 2009. augusztus 31-én végleg lehúzta a rolót.

A mali vízumhoz Berlinből jutottam hozzá

Ehhez kellett az erkölcsi bizonyítványom

1998-ban Malajziába utazva kézenfekvőnek látszott, hogy Észak-Borneón jó volna beugorni a kis Brunei Szultánságba. Érdeklődésemre a brit konzulátuson elmondták, akadt ugyan példa arra, hogy magyar állampolgár brunei vízumot kért náluk, de arra nemigen, hogy meg is kapta. Csak meghívólevélre. Sajnos se rokonom, se ismerősöm nem él Bruneiiben. A helyzetet cifrázta a sajnálatos tény, hogy a két borneói maláj tagállam, Sabah és Sarawak között az egyetlen szárazföldi út pont Brunein át vezet. Mit tehettem, vízum híján átrepültem. De ha már szóba került, ne lepődjünk meg, hogy az ugyanazon ország szerves részeit képező Sabah és Sarawak határán – esetemben a repülőtéren – éppúgy útlevél- és vámvizsgálaton kellett átesnem, mintha akkor érkeztem volna Malajziába. Pedig már egy hete ott voltam, a félszigeti részen.

Iráni vízumhoz jutni 2000-es utazásom idején már elég könnyű volt, bár sokba – 100 dollárba – került. Elvileg egy hónapra adták, ám két hét után odakint meg kellett hosszabbítani. Olyankor megkereste az ember valamelyik tartományi székhely rendőrségét (esetemben Tabrizban), ott az illetékes ügyintézőt, irtózatás nehézségek árán valahogy szót értett velem angolul, kitöltött egy papírt, elballagott a megadott bankba, befizetett némi pénzt (fényképet készíttetett, ha nem volt nála), visszaballagott és kapott egy újabb pecsétet. Jó esetben két óra alatt megúszhatta.

Etiópiai vízumom beszerzése valóságos kis lidércnyomás volt. Legközelebbi követségük Bécsben székel. Kiutazunk, beadjuk, másnap megkapjuk. Csak akkor nyilván kinn kell aludni. És mi volna, ha levélben? Telefon a követségre. Lehet, persze, küldje ki az útlevelét és a vízumkérő lapot. (Elárulom, ilyesmihez némelyik pesti utazási irodában hozzá lehet jutni, vagy a netről letölteni). És a vízumdíjat milyen számlaszámra utaljam? Számlaszám? Az nincs. Tegye bele a 70 eurót

Az iránit meglepően könnyen megkaptam

Az etióp vízum Bécsből jött, levélben

Belépődíj

(meg még négyet a postaköltségre) a borítékba. Így tettem, miközben keresztet vetettem pénzre, útlevele. Láss csodát, csaknem postafordultával megkaptam.

A vízumkiadást, szerencsére, az utóbbi időkben sok ország lényegesen megkönnyítette, no meg uniós tagságunk révén eleve sok helyre már nem is kell. Thaiföld viszont változatlanul vízumköteles maradt a számunkra, igaz, a repülőtérén szó szerint percek alatt megkaphatjuk egy rövid igénylőlap kitöltése után. Nemrég Laoszba utaztam bangkoki megállóval, oda és vissza is. Amikor először kértem a vízumot, ingyen adták, ellenben két héttel később, amikor visszafelé jöttem, már megint pénzt kértek érte, mint valamikor korábban is.

A madagaszkárit helyben, a reptéren kaptam

A jemeni vízumhoz előbb „arabosítani” kellett az útleveletem

Egy különleges pecsét, amelyen je alighanem kevés magyarnak van: Antarktisz. Egy argentin kutatóállomáson, Esperanzán ütötték be

Igencsak észnél kell lennünk azt illetően, hol jártunk azelőtt és hová készülünk belépni. Például izraeli vízummal az útlevelünkben el se induljunk Iránba, Líbiába (és vice versa), vagy más, a zsidó állammal ellenséges viszonyban álló arab országba (elég sok ilyen akad). Megesett az is, hogy 1993-ban Albániába buszozva Jugoszlávián át a jugóknak (konkrétan szerbeknek) azt kellett mondanunk, Görögországba utazunk, Albánián keresztül, ők ugyanis valami okból utálták az albánokat. Ha viszont Korfura igyekszünk Macedónián át, jobb, ha azt mondjuk, Albánia az úticélunk, mert a macedónok meg a görögöket utálják. Ilyen szeretetteljes fertálya e vidék Európának. Emlékeztetnék rá, hogy azokban az időkben éppen polgárháború dúlt a maradék Jugoszláviában, úgyhogy az utakat géppisztolyos szerb martalócok ellenőrizték. Ha úgy tartotta kedvük, pusztá szórakozásból az éjszaka közepén is kirámoltathatták egy busz negyven utasának valamennyi holmiját, s hogy ezt elkerüljük, sörök és amerikai cigaretta megfelelő elhelyezésével próbáltuk jobb belátásra bírni őket. Ők meg szemrebbenés nélkül rekviráltak. Na, jó, nőt legalább nem raboltak.

De maradjunk még kissé a Balkánon. 1980-ban Bulgáriából vonatoztam hazafelé az akkor még létező Jugoszlávián át. Jöttek föl a jugó szervek, velem nem volt gondjuk, ám fölketársam volt egy idős, Bulgáriába hazalátogató, visszafelé tartó ausztráliai bácsi. Neki vízum kellett, ezért leszállították azzal, hogy míg áll a vonat, az állomáson megkaphatja. Csakhogy közben megérkezett a szerb vámos, nagy bengá állat, rámutatott az öreg bőröndjére, kérdező, kié. Egy szlovén srác választa neki a helyzetet. Erre, se szó, se beszéd, pajszerrel felfeszítette a lezárt bőröndöt, turkált benne, és gyanús zacskókat talált. Habozás nélkül brutálisan beléjük döfött. Különös illat – meg por – lengte át a fülkét. Fűszerek voltak benne, amiket a bácsi otthonról vitt – haza. Szegény, visszajöve egyre azon sopánkodott, hogyan fogja az immár becsukhatatlan bőröndöt elszállíttatni a világ másik végébe.

Vagy itt van újabban ez a folyadék-őrület. Ugye, meghatározták, hogy a gépek fedélzetére csak bizonyos mennyiségű folyadékot lehet felvinni, kivéve a vámmentes boltokban vásárolt italokat. Csakhogy nagyon nem mindegy ám, melyik ország repterén vettük azokat az italokat. Pár éve Burmából jöttünk hazafelé és leszálltunk Katarban. Vettem egy üveg whiskyt. Zürichben szálltunk át Európában, s újból át kellett esnünk a biztonsági vizsgálaton. Svájc ugyan nem uniós tagállam, de ott is ugyanazok a szabályok érvényesek. Úgy elkobozták a whiskymet, mint a sicc, valamint több tucatnyi, különféle állampolgárságú, Katar érintésével érkezett utas összes vámmentes piáját is. Annyi üveg gyűlt össze, hogy ital-nagykereskedést nyithattak volna. Szóval, amíg újabb rendelkezést nem léptetnek érvénybe, vámmentes italt csakis uniós országból uniósba vihetünk a gépen, esetleg

Amerikából(ba) vagy Japánból(ba). Unióból uniósba viszont az égvilágon semmi értelme sincs, hiszen ha nincsenek vámok, akkor a vámentességnek sincs értelme, ergo, az ital nagyjából ugyanannyiba kerül, mint a reptéren kívüli üzletekben.

Ha már minden szerencsésen összejött, és el is jutottunk a kiszemelt ország határáig, még mindig nem biztos, hogy megpróbáltatások nélkül be is jutunk. E tárgyba vágó kis rémtörténeteim számosak, kezdjük egy hazautazással. 1989 őszén barátommal minden teketória nélkül, percek alatt beléptünk Izraelbe, akár kisebb atombombát is bevihettünk volna. A bajok visszafelé, a Ben Gurion reptéren kezdődtek, sőt kulmináltak, amikor kétórás várakozás után végre a vallatóbrigád elé kerültünk. Számot kellett adnunk arról, hol aludtunk az éjjel, ki csomagolta be a holminkat, kaptunk-e valakitől ajándékot, mikor és mivel utaztunk A városból B-be. Következett a csomag tüzetes átvizsgálása, borotvahabos flakonom és az Egyiptomban vásárolt macskaisten-szobrocskám megröntgenezése, meggyőződés arról, hogy fényképezőgépem és vakum nem rejt detonátort. Ezt egy exponálással kellett bizonyítani. Csakhogy a vakumban már kimerült az elem, ki is dobtam őket. Eltalálták, szereztek frisseket, úgyhogy villantottam. És végül gatyára vetkőztetés, testi motozás. Ez utóbbit előszeretettel gyakorolják az iráni biztonságiak is a belföldi légi járatokra való felszállás előtt.

Tudjuk, hogy a vízumokért fizetni kell, egyre brutálisabb repülőtéri illetéket színtűgy, de arra csak egyszer-kétszer volt példa a praxisomban, hogy egy ország határán szabályos belépődíjat szedtek. Az egyiptomiak tették a tabai határátkelőnél, s hogy Izraelből se távozzunk maradéktalan elégedettséggel, ők kilépődíjjal vágta meg bennünket. Csemegeként tegyük hozzá, hogy pontosan heten vizsgálták meg útlevelünket. Visszafelé ugyanez, fordítva, a háborús cselekmények miatt hírhedté vált gázai, rafahi határátkelőnél. Leróttuk az egyiptomi kilépővámot, s mint gyalogos átkelőket, fegyverrel fölzavartak egy buszba, mondván, az víz a kb. 300 méter széles határsáv túloldalára. Ha megvesszük a jegyet! No, akkor megyünk gyalog, egyiptomi pénzünk ugyanis elfogyott. Azt nem lehet, tessék visszamenni, pénzt váltani, jegyet venni, buszra szállni. Lehet okoskodni, de nem érdemes. Az egyiptomiak mentségére szóljon, hogy legutóbbi, 2011. decemberi látogatásom idején úgy mentem át a határon (a kairói reptéren), mint kés a vajon; a helybeli vízumbeszerzés és az útlevél-ellenőrzés összesen nem tartott öt percnél tovább. Igaz, az éppen ismét forradalmi hevületben égő Egyiptomba akkoriban a kutya sem utazott.

Kinek ne lennének felejthetetlen élményei (már ha valakinek egyáltalán lehetnek élményei) arról a procedúráról, amit a hajdani Szovjetunióba való belépéskor a vonaton kellett átélnünk Csopnál (oroszul így írták a határfalu, Csap nevét). Mivel

a vonatok este indultak Moszkva, vagy akár Kijev felé, nagyjából éjfél körül szoktuk elérni a határt. Elaludni nem volt érdemes, mert mielőtt megállt a vonat, géppisztolyos szovjet határőrök (vagy mi az ördögök) tépték fel a fülke ajtaját, minden utast, ahogy volt, kizavartak a folyosóra, az útleveleket elvették, aztán gondosan, ámde kíméletlenül átforgattak mindent; matracot, ágyneműt (ritkábban a poggyászt is), benéztek minden zugba, alighanem fegyvert vagy valami hasonlót keresve. Az utas méltán érezhette úgy magát, mint akivel potenciális bűnözőként bánnak. Én többször is végigcsináltam, tulajdonképpen soha semmi sem történt, alighanem pusztá erődemonstráció jellege volt az akciónak, de igen hatásos.

Az indiai-pakisztáni határ délelőtt féltizenegykor nyit. Igen, „a határ”, merthogy csupán egyetlen átkelő van, igaz, arrafelé nemigen járnak át egymáshoz, itt (nem pont itt, persze) inkább átlőni szoktak. Az a gyakorlat, hogy az ember az indiai Amritszárban taxiba ül, az kiviszi a határig. Összesen hatan próbálkoztunk aznap délelőtt az átkeléssel, gyalog, de így is beletelt két órába. Eközben mindkét oldalon ötven – fontos és kevésbé fontos emberek – írták be adatainkat mindenféle könyvekbe. Visszafelé hajszálra ugyanígy. Amritszár és a pakisztáni Lahore között alig 50–60 kilométer a távolság, amit vonattal is meg lehet tenni, állítólag az négy óráig is eltart. Az aktusban az egyetlen felvidítő esemény, hogy a szomszédos határőrök, kizárólag egymás bosszantására, őrségváltáskor szabályos parádékat rendeznek. Mindkét fél nagyon magas fiúkat választ ki e célra, akik vasalt sarkú csizmájukat gondosan tervezett koreográfiára, a másikat túllicitálva csapkodják a betonhoz. Azt hallottam, az esemény immár évek óta szép számú érdeklődőt is vonz, még tribünöket is építettek számukra. A szerény mértékű árucseré itt úgy történik, hogy teherautók hozzák az árut az egyik oldalra, lerámolnak, aztán megkülönböztető jelzéssel – kék köpeny-nyel – ellátott munkások átviszik a másik „térféltre”, s ott újabb teherautóra kerül. Tiszta elmebaj.

Fontos tudnunk, használhatjuk-e egyáltalán a ki-belépésre kiválasztott határátke-lőt. A hetvenes évek elején szárnyashajó-val igyekeztem Lengyelországból az azóta megboldogult NDK-ba, Rügen szigetére. Csakhogy ott más ország polgárai nem kelhettek át, ezért a következő hajóval visszazavartak Szczecinbe, s ha nem állok

A maga idejében (1994-ben) még az alban vízum is ritkaság volt idehaza

a sarkamra, még a jegyet is kifizettetik velem. Albániát északon, Honi Hatinál akartuk elhagyni Montenegró felé, s bár tiranai követségünk biztosított arról, hogy ott átkelhetünk, az albán határőrök (pedig komoly kenőpénzekkel is kísérleteztünk) másként gondolták; szintén visszazavartak, a Macedónia felőli Pogradecbe (tíz órás út!).

Egyes országok különös gondot fordítanak arra, hogy az érkezők ne hurcoljanak be mindenféle kórokozót, mely az ottani élővilágot megfertőzheti. Új-Zélandhoz közeledve már a repülőn kérdőíveket osztogattak, melyeken például arról nyilatkozhattunk, viszünk-e be tökehúst (hát hogyan, direkt hazulról hozom a marhalábszárát mindennapi pörköltömhez), meg olyan sátrat, amit előzőleg máshol már használtunk (naná, hogy pont azért vettem újat, nehogy pár grammnyi talajmaradvánnyal a szent új-zélandi földet beszennyezzem). Mármost, ha mindent gondosan letagadunk, elhiszik. Korábban még komolyabban vették, minden érkező gépet, utasokkal együtt, gondosan fertőtlenítettek. Az Egyesült Államok vámossai semmiféle élelmiszeripari terméket nem eresztenek be, ennek ellenére meggyőződésem, hogy a kilátogató magyarok évente több mázsa szalámit exportálnak Amerikában rekedt rokonaik megsegítésére. E tilalmat még csak értem, de mit szólnak például ahhoz, hogy Oregon és Kalifornia határán nem is olyan régen minden országúti járművet megállítottak és megkérdezték, nincs-e nálunk friss gyümölcs. Merthogy azt Kaliforniába ellenőrizetlenül bevinni tilos. Erre mindenki azt mondta, hogy nincs. Ők meg elhitték. Hasonló mutatványon kellett átesnünk a chilei–argentin határon, a Tűzföldön. Begördült a menetrend szerinti autóbusz, a chilei szerveken aránylag hamar túlvoltunk, az argentinoknál azonban kinkeservvel ment az útlevélszemle. Kb. negyvenöt embernek eltartott úgy másfél óráig. Aztán megkönnyebbülve fölszálltunk a buszra, mire a vámokok kitalálták, mindenki lefelé, csomagszemle egyenként. Annyi engedményt tettek, hogy férfiban férfi, nőében nő turkált.

Ha már a mit szabad, mit nem kérdésnél tartunk, erre nem árt odafigyelni. Ortodox muzulmán országokba alkoholt bevinni tilos, Iránba ezen kívül még külföldi sajtóterméket sem szabad. Különösen ügyeljünk arra, hogy ha úti olvasmányt viszünk magunkkal a perzsákhoz, lehetőleg ne Salman Rushdie művei közül válasszunk. Aki esetleg nem tudná, őt maga a néhai Khomeini ajatollah a *Sátáni versek* című művéért már jó régen – távollétében – halálra ítélte. Ettől függetlenül simán bevitettem mind Iránba, mind Líbiába egy-egy üveg Unicumot, műanyag kóláspalackban. A hajdani NDK vámossai a Nyugatról visszafelé tartók esetében a pornóra utaztak. Valószínűleg, nem egészen alaptalanul, az volt a rögeszméjük, hogy például a Dánia felől érkezők csomagja tele van szaftos szexlapokkal, ezért

aztán Warnemündébe érve nemcsak a hátizsákomat rámosták ki módszeresen, hanem a sátram, hálósákomat is ki kellett bontanom. Természetesen nem hoztam szexlapokat, mint ahogy az is természetes, hogy ők sem az NDK erkölcsi tisztaságára ügyeltek oly nagyon. Egyszerűen disznólkodni akartak.

Peru és Ecuador határán, még a perui oldalon némileg nehezíti a továbbhaladást, hogy a városka főutcája az idők folyamán egyetlen hatalmas piaccá, továbbá mobil pénzváltóvá lényegült át. Önkéntes „révkalauzok” segítségével lehet átszlamozni kocsival a banánhegyek között, a nyílt színen tevékenykedő mészárosok, mozgóárusok hadán. Hanem Peruval már a kezdet kezdetén cefetül megjártam. Történt, hogy este érkeztem Limába, csatlakozó járatom viszont csak másnap reggel indult Bolíviába. Kezelttem az útleveletem, hiszen csak úgy vehettem föl a csomagomat, aztán visszakanyarodtam a tranzitba, ahol eltöltöttem az éjszakát. Másnap reggel tettem némi kísérletet arra, hogy kilépési pecsétre is szert tegyek, de a tranzitban nincs erre szakosodott intézmény. Elrepültem hát Bolíviába, aztán pár nap múltán közúton akartam visszatérni Peruba. Na de hol a kilépési pecsét? Hogy kerültem Bolíviába, amikor hivatalosan még Peruban vagyok? A határátkelőhely valahol a semmi közepén állt, úgy tíz kilométerre a legközelebbi városhoz. Oda kellett elmenni okmánybélyegért (még szerencse, hogy nem hétvége volt), útvelem lefénymásolásáért, aztán a határon hét példányban (de tényleg) mindenféle papírokat kitölteni. Így léphettem be végül Peruba, hogy először kiléptem belőle. Értik? Mert én nem, legalábbis azt nem, hogy mindezt hogyan adminisztrálták le utólag.

Egyes határátkelőknél sajátos bájta kölcsönöz a helyi folklorisztikus elemekkel színesített fogadtatás. Annak idején a Transzszibériai Expresszrel érkeztünk a szovjet–mongol határállomásra, Szuhebátorba. Több órás késésünk kissé meglephetette a mongol határőröket, mert némelyikük épp a latrináról megtérve igazgatta felszerelését, aztán puskájukat az ablakokra szegezve várták, hogy kollégáik megejtsék az útlevélvizsgálatot. Miután végeztek, váratlan esemény zavarta meg a vonat továbbindulását. Szerelvényünk alá bevackolta magát egy, a várakozók közt addig csendesen szemlélődő anyadisznó, akit csak furkósbottal sikerült el-

Perui „belépőm”

tántorítani maradási szándékától. Ez így utólag viccesnek is tűnhet, de higgyék el, akire még sosem szegeztek fegyvert – mint ahogy rám sem –, ez a puskás akció enyhén szólva is meghökkenítő volt.

Legkülönösebb határátkeléseim egyike Máltáról Olaszországba való visszatértemkor, a syracusai kikötőben esett meg. Sosem találnák ki, hol ejtették meg az olaszok az útlevél- és vámvizsgálatot. A hajó eredeti funkciójáról átmenetileg megfosztott önkiszolgáló éttermének pultjánál. A helyzet annyira komikus volt, hogy egy, a kezem ügyébe kerülő tálcán nyújtottam át útleveletem. Egy pillanatra az is átvillant rajtam, kérek egy tojásrántottát narancslével, de nem voltam biztos benne, meddig terjed az olasz határszervek humorérzéke.

És amikor az ember azt hinné, hogy már minden létező elmebajt megtapasztalt, az éber hatóságok rádöbbennek, hogy mégse. Most figyeljenek! Visszafelé indulnék Nepálból, a katmandui reptérről, Újdelhi érintésével. Belépek az indulási csarnokba, útlevél-ellenőrzés, csomag átvilágítása. Sorba állok a becsekkolási pulthoz – már közben újabb útlevél-ellenőrzés. A pultnál, természetesen, még egy. Aztán hivatalos kilépés az országból, még egy útlevél- és repülőjegy-ellenőrzés. Megyek az indulási kapuhoz, kézipoggyász átvilágítása, útlevél- és beszállókártya-ellenőrzés. Na, végre, gondolom, benn vagyok a tranzitban, már csak fel kell szállni a gépre. Nem úgy van az. Mielőtt fellépnénk a géphez vivő buszra, újabb csomagellenőrzés, útlevél- és beszállókártya-ellenőrzés, sőt testi motozás. Igen, igen, a tisztelt utas tökei körül is. Most már csakugyan vége, sóhajt az idegen. *De nem!* A gép feljárójánál újabb emberek állnak. Ott, a feljárón (!) a kézipoggyászok teljes kipakolása, testi motozás (újabb mogyorózás), útlevél- és beszállókártya-ellenőrzés. Aki nem hiszi, próbálja ki. Ja, igen, és Újdelhiben, a tranzitban újabb csomag-átvilágítás és -kipakolás, mindenféle öngyújtó és gyufa elkobzása, újabb testi motozás és ismét – nem, még nem utolsó, mert közvetlen beszállás előtt is volt egy – útlevél- és beszállókártya-ellenőrzés. Azt hiszem, rekordot döntöttem. A nemzetközi helyzet fokozódik.